

afbeelding 1

afbeelding 2

coverfoto: David Masera / VU, Katrien Van Eschhoutte, 't Zand 34, 8000 Brugge

biografieën

TASTO SOLO is een Spaans gezelschap gespecialiseerd in het onderzoek naar en het bespelen van middeleeuwse klavierinstrumenten. De nadruk ligt daarbij op de veertiende en vijftiende eeuw. Tasto Solo combineert belangrijk organologisch reconstructiewerk met diepgaand onderzoek naar speeltechnieken. Het doel is om een weinig gekende instrumentale cultuur van de late middeleeuwen weer tot leven te wekken. Tasto Solo werkt regelmatig samen met gereputeerde ensembles zoals Mala Punica, Ensemble Micrologus, The Unicorn Ensemble, La Folata en Musica Nova.

GUILLERMO PÉREZ (Barcelona, 1980) is artistiek leider van Tasto Solo. Hij studeerde piano en blokfluit. Hij kwam, onder invloed van Pedro Memelsdorff, in de ban van het laatmiddeleeuwse repertoire en ontpopte zich tot autodidact in middeleeuwse draagbare orgels. Hij ontwikkelde een volledige technische studie van de organetto. Pérez werkt regelmatig met Marcel Pérès en het Centre Itinérant de Recherche sur les Musiques Anciennes (CIRMA), alsook met Véronique Daniels en de Compagnie RenaiDanse. Pérez is muzikdirecteur van de Companyia Baixadansar en ontwikkelt er voorstellingen gebaseerd op muziek en dans uit de vijftiende eeuw.

IN DE KIJKER DI 04.03.08 / 20.00 / CONCERTZAAL / ANDREAS STAIER / BACH & SCARLATTI
In dit concert combineert de klavecimbelvirtuoos Andreas Staier de muziek van twee tijdgenoten die toch erg contrasterende muziek schreven. Johann Sebastian Bach 'fugeert' en improviseert graag op een bepaald thema of koraal, terwijl Domenico Scarlatti naar hartelust experimenteert met gewaagde dissonanten en klankeffecten, met fantasie en vindingrijkheid.

Het rookvrije **CONCERTGEBOUWCAFE** met uitzicht op 't Zand is een goede plek om met vrienden samen te komen, voor een lichte lunch of aperitief. Er is bovendien een uitgebreid aanbod van cds om te beluisteren én aan te kopen. Open vanaf 11 uur, gesloten op zon- en maandag tenzij er een voorstelling is.

info & tickets

IN&UIT - 070 22 33 02

IN&UIT - 't Zand 34, 8000 Brugge

WWW.CONCERTGEBOUW.BE

subsidiënten

BRUGGE

mediasponsors

structurele sponsors

BOMBARDIER

Electrabel

ZO 03.02.08

TASTO SOLO

12 X 12

KAMERMUZIEKZAAL - 15.00

14.15 Inleiding door Hannelore Devaere

Tasto Solo

Meyster ob allen Meystern

Tasto Solo, 1675, door Johann Heinrich Weyrauch, in de Universiteitsbibliotheek van Bonn

TOK

<i>organetto en leiding</i>
GUILLERMO PÉREZ
<i>clavisimbalum</i>
DAVID CATALUNYA
<i>gotisch orgel</i>
ANDRÉS ALBERTO GOMÉZ
<i>gotische harp</i>
REINHILD WALDEK

—
ANONIEME TABULATUREN
UIT DE VIJFTIENDE EEUW

Des meyen zit die fört daher [Bux – Loch]

Wach auf mein hort [Loch – Bux]

Des klaffers neiden [Loch]

O werder trost, Min Liebste zart [Bux]

Praeambulum super F [Loch]

Con lagreme [Loch – Bux]

Redeuntes in C [Bux]

En avois [Loch]

Praeambulum super La [Bux]

Falla con misuras [Pg]

Stüblin [Bux – Loch]

Indescort [Bux]

Wilhelmus Legrant [Loch]

Ellend und Jamer [Bux]

Ellend du hast [Loch]

Redeuntes super Re [Bux]

Mit ganzem Willen wünsch ich dir [Loch]

Bux: Buxheimer Orgelbuch [München, Bayerische Staatsbibliothek, CIM 352b]

Loch: Lochamer Liederbuch [Berlin, Staatsbibliothek Ms. 40613]

Pg: Manoscritto di Perugia [Biblioteca Comunale Augusta, Ms. 431]

In samenwerking met AMUZ

Tasto Solo

Tasto Solo is het resultaat van een ambitieus en ongeëvenaard project. Het is de bedoeling van het ensemble om een van de meest fascinerende en onbekende uitvoeringspraktijken uit de geschiedenis van de oude muziek weer tot leven te wekken: het repertoire voor toetsinstrumenten uit de veertiende en vijftiende eeuw. Niet alleen willen ze dit repertoire van onder het stof halen, ze willen het ook brengen op reconstructies van het originele gotische instrumentarium. De zoektocht naar de literatuur en de esthetiek die eigen is aan toetsinstrumenten, heeft Tasto Solo geleid naar een nauwe samenwerking met andere instrumentenfamilies en met de vocale uitvoeringspraktijk. De rijke klankkleur van dit ensemble wordt gevormd door diverse historische manieren van diminueren, de alternatim-praktijk, het alla mente-contrapunt en het improviseren.

‘Meester over alle meesters’

Zelfs in de hedendaagse muziekwereld is er nog steeds een onverklaarbare aantrekkingskracht tussen verschillende culturen, diverse achtergronden en plaatsen die mijlenver uiteen liggen. Wat is het mysterie achter deze verleiding? Hoewel het koude klimaat, de taal en het karakter van Beieren volledig vreemd mag lijken aan de mediterrane uitvoerende musici, kunnen ze haar muziek toch niet weerstaan. Gedurende de hele vijftiende eeuw was deze Duitse regio toonaangevend en bracht ze grote emblematische figuren naar voren.

Bovenal was het echter een exotisch amalgaam

waarin de essentie van de gotische traditie versmolt met de humanistische verzuchtingen en de eerste vruchten van de renaissance. Geroemd in een gedicht van Hans Rosenplüt als de ‘meester over alle meesters’ is Conrad Paumann de belangrijkste muzikale representant van deze periode. Hij werd blind geboren op de drempel van de vijftiende eeuw in de bloeiende culturele stad Nürnberg. Dankzij het mecenaat van de patriciër Grundherr kreeg Paumann een opleiding als organist. Zijn gedreven persoonlijkheid was aanwezig in zowel zijn muziek als in de beslissingen die hij nam in het dagelijkse leven. Hij verliet zonder toestemming van de stadsraad zijn beschermde kunstenaarspositie als stadsorganist in Nürnberg voor een aanstelling als hoforganist in het rivaliserende hertogdom München waardoor hij een belangrijk diplomatiek incident ontketende. Als een gedreven reiziger bezocht hij de meest welvarende hoven in Europa, waar hij zijn uitgelezen muzikale begaafdheid demonstreerde. Hij speelde verschillende instrumenten voor Philips de Goede en reisde ook naar Italië. Zowel in Napels als in Milaan werd de ‘cieco miracoloso’ uitgenodigd om aan het hof te blijven, een invitatie die hij telkens afwees. Tijdens een verblijf bij de Gonzaga’s in Mantua werd Paumann geridderd. Hij stierf in München en werd begraven in de Frauenkirche. Als uitmuntend organist en virtuoos op het organetto was Conrad Paumann de belichaming van de vooruitstrevende vijftiende-eeuwse Duitse toetsinstrumentenschool.

Ars improvisandi

De Buxheimer en Lochamer codices vormen samen met een aantal andere kleine fragmentarische bronnen een weerspiegeling van de instrumentale activiteit in de belangrijkste Duitse culturele centra uit die tijd (Nürnberg, München, Nördlingen, Augsburg en Windsheim). Het repertoire dat in deze manuscripten bevat ligt, is vooral samengesteld uit tabulaturen van chansons, dansen, preludes ... evenals een uitgebreide sectie met religieuze werken die in dit programma niet zijn opgenomen. Naast zijn muzikale loopbaan als organist, luitist en wellicht ook harpist, componeerde Conrad Paumann ook zelf. Veel van zijn muziek werd niet genoteerd omdat ze grotendeels uit improvisaties bestond. Bovendien is in het Buxheimer Orgelbuch naast een aantal composities ook een onderdeel van een didactische verhandeling van zijn hand te vinden. Andere fragmenten van deze *Fundamenta organisandi* werden in verschillende bronnen teruggevonden en vormen samen een praktisch en pedagogisch traktaat waarin de maestro de geheimen van een rijke en creatieve muzikale praktijk doorgeeft, gebaseerd op de kunst van het improviseren. Improvisatie was de hoeksteen in de esthetiek van de instrumentale scholen op het einde van de veertiende eeuw en vormde een groot aandeel in de opleiding van musici. Een instrument leren bespelen hield ook in dat men moest leren improviseren, net zoals een tabulatuur leren lezen, inhield dat men kon kritisch denken, commentaar voorzien, het stuk vereenvoudigen of

versieren, met dezelfde autoriteit als de eigenlijke componist.

Instrumentarium

De vijftiende-eeuwse instrumentale traditie toont ons dat naast het gebruik van grote gotische orgels er een uitgebreide familie van toetsinstrumenten bestond, die nauw werd geassocieerd met de school van Pauman: organetti, clavisimbala, exaquiers, clavicynthia, clavicordia enzovoort. Deze instrumenten verschillen allen in klankkleur en bouwwijze en vereisen bovendien een extreem gesofisticeerde techniek. Ze werden ontworpen voor zowel het solo- als het ensemblerepertoire. Vanuit dit perspectief is het meer dan aannemelijk om een ‘consort’-praktijk te destilleren die geldt voor de hele toetsenbordfamilie, voor de gelegenheid hier aangevuld met een gotische harp. Het scala van uitvoeringsmogelijkheden breidt hierdoor sterk uit: gaande van de meest provocatieve instrumentale combinaties tot de verbeeldingrijke en verfijnde improvisatievormen van de *Fundamenta organisandi*. Tasto Solo tracht met dit programma een verwaarloosde en vergeten instrumentale uitvoeringspraktijk tot leven te brengen: een groep van gotische instrumenten die een exuberant, complex en virtuoos discours ontwikkelen binnen het kaderwerk van een creatief universum waar het verschil tussen de componist en de musicus bijna ophoudt te bestaan.

Hannelore Devaere

Muziek met letters en cijfers

Over tabulaturen

De eerste pagina van de Buxheimer Orgelbuch, 1452-56, met de eerste noten van de motet 'Kyrie eleison'

Het is niet met zekerheid geweten maar vermoedelijk ontstonden de eerste pogingen om muziek te noteren omstreeks de achtste of negende eeuw na Christus. Tot zolang de muziek monodisch (d.i. eenstemmig, zoals bv. het gregoriaans) bleef of zolang de polyfonie bestond uit meerdere zelfstandige stemmen (die afzonderlijk werden genoteerd en later ook gedrukt), was het noteren van toonhoogte en -duur een tamelijk eenvoudig op te lossen probleem. Ingewikkelder werd het wanneer vooral met de opkomst van luit en gitaar, orgel en klavecimbel, het akkoordspel steeds belangrijker werd. Pas in het begin van de veertiende eeuw zuller er systemen ontworpen worden om zowel de duur van de tonen aan te geven als de toetsen die moeten aangeslagen worden of de snaren die moeten tot trillen gebracht worden. Deze notatiesystemen worden algemeen ‘tabulaturen’ genoemd (Frans: tabulature; Italiaans: intavolatura; Duits: tabulatur). Tabulaturen, anders dan ons huidige conventionele systeem, gebruiken vooral letters en/of cijfers en een aantal symbolen om muziek te noteren. De meeste orgelstukken die ontstonden tussen 1320 en 1520, en waaronder heel wat van Duitse origine zoals bv. de orgelcomposities uit de *Fundamentum organisandi* van de blinde Nürnbergse organist Conrad Paumann, zijn in tabulatuurvorm bewaard geble-

ven. De composities van Paumann zijn vooral in twee belangrijke manuscripten terug te vinden: het *Lochamer Liederbuch* (1452-56) uit de Berlijnse Staatsbibliotheek en het *Buxheimer Orgelbuch* (ca. 1470) uit de Beierse Staatsbibliotheek te München. De stukken zijn genoteerd in oud-Duitse tabulatuur, d.w.z. de bovenste partij in notenwaarden op een notenbalk en de onderste partijen met letters met erboven de aanduiding van het ritme (afbeelding 1). Naast de diverse orgel- en klaviertabulaturen kenden ook de luit- en gitaartabulaturen tot in de achttiende eeuw een grote verspreiding zowel in Duitsland als in Italië, Spanje en Frankrijk. Voor zover gekend is de eerste gedrukte luittabulatuur (waarin zowel letters als cijfers gebruikt worden) afkomstig uit de *Musica getutsch*t uit 1511 van Sebastian Virdung. In Italië en Spanje noteerde men hoofdzakelijk in cijfertabulaturen. Het aantal lijnen staat voor de snaren en de cijfers duiden de positie van de vingers aan (afbeelding 2). Ook voor instrumenten zoals harp en viola da gamba of sommige blaasinstrumenten werden tabulaturen gebruikt. Ze lijken heel erg op greep-tabellen. Nog vandaag worden er tabulaturen gebruikt (met letters of met symbolen) voor gitaar, banjo, ukelele en accordeon.

Johan Huys

^[1] Het is niet met zekerheid geweten

^[2] Het is niet met zekerheid geweten